

Зона обмеженого режиму туризму та рекреації – це території з унікальними природними ландшафтами – пам'ятками природи, розосередженими серед туристичних зон активної туристично-рекреаційної діяльності. Для збереження цінних природних компонентів ландшафту доцільно не перевищувати показників рекреаційного навантаження на 1 га осіб в ареалі зосередження екскурсійних об'єктів, обмежити в таких зонах розвиток транспортно-дорожньої мережі, широко застосувати прийоми екологічної рекреаційної забудови. Це передбачає підняту на опорах над землею забудову споруд туристичних баз (зберігається коренева система зелених насаджень та існуючі гідросистеми), застосування пішохідних доріжок у вигляді естакад, влаштування прогулянкових пішохідних доріжок і майданчиків для відпочинку тощо.

Висновки

При всіх перевагах розвитку туризму на Львівщині, крім економічних (пов'язаних з інвестиційною діяльністю), є чимало проблем, пов'язаних з процесом формування просторового середовища для бізнес-діяльності малого та середнього бізнесу, що вимагає вивчення цієї проблеми з погляду урбаністичної організації туризму.

1. Александрова М.А. *Международный туризм*. – М., 2001. 2. Кабушкин Н.И. *Менеджмент туризма*. – Минск: Новое знание, 2001. 3. Левицкая Э.В. *Организация предпринимательства в туризме*. – Донецк: ДЦТБ, 2000. 4. Любіцева О.О. *Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти)*. – К.: Альтапрес, 2002. 5. *Розвиток туристичного бізнесу регіону: Навч. посібник / За ред. І.М. Школи*. – Чернівці: Книги-XXI, 2007.

УДК.726.54

Т. Максим'юк, В.В. Дідик, С.П. Тупісь
Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра містобудування

ЛАНДШАФТНА КАРТА МІСТА ЛЬВОВА

© Максим'юк Т., Дідик В.В., Тупісь С.П., 2008

Розкрито зміст поняття ландшафтна карта на прикладі міста Львова.

The sense of the landscape map uncovered on example of the city of Lviv.

Мета

Метою ландшафтної карти міста є розроблення засад та розпланування природно-ландшафтного комплексу Львова для обґрунтування містобудівного розвитку міста. Іншими словами: *ландшафтна карта* міста – це природно-ландшафтне обґрунтування його розвитку, комплексний документ, який складається з окремих тематичних розділів наукових досліджень і які у підсумку дають змогу дати рекомендації до генерального плану міста та забезпечити його сталий розвиток.

Під *сталим розвитком* міста розуміють економічні і соціальні зміни, які не погіршують існуючий стан, а, навпаки, мають рівень життя в місті.

У формуванні просторових умов сталого розвитку визначальне місце належить містобудівним заходам, які визначаються схемами і проектами районного планування територій, генеральними планами поселень (рис. 1).

Згідно з Законом України “Про природно-заповідний фонд України” (Київ, 16 червня 1992 р. № 2456 – XII Президент України Л. Кравчук – Ст. 502, розділ І. Стаття 3 “Класифікація територій та об'єктів природно – заповідного фонду України) до об'єктів природно-заповідного фонду належать:

а) природні території та об'єкти – природні заповідники, біосферні заповідники, національно – природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища;

б) штучно створені об'єкти: ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки пам'ятки садово – паркового мистецтва. Вони можуть бути державного або місцевого значення.

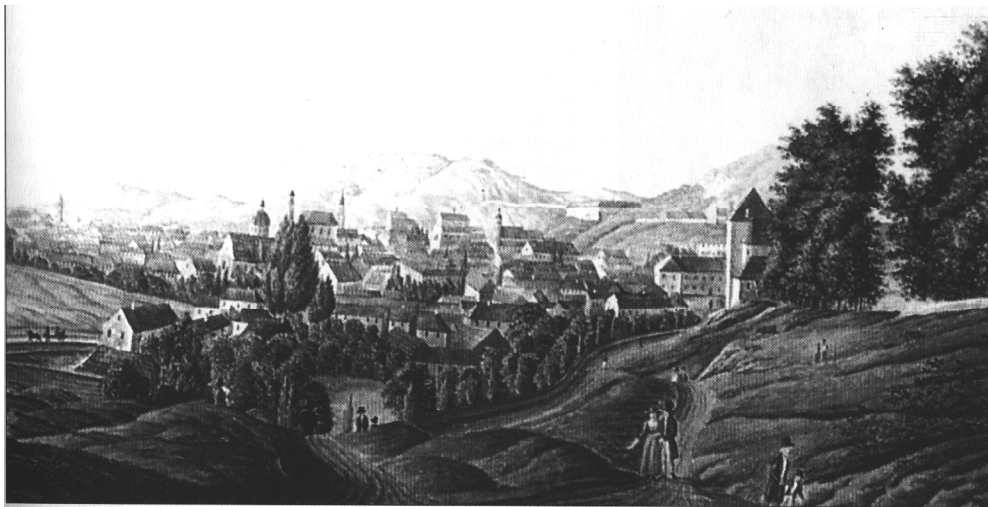

Рис. 1. Галицьке передмістя. Вид на місто з Вовчої гори. Художник Е. Кронбах

Законодавча основа

Усі вони вимагають особливого і необхідного режиму охорони:

заказники поділяються на ландшафтні, лісові, ботанічні, загальнозоологічні, орнітологічні, ентомологічні, іхтіологічні, гідрологічні, загальногеологічні, палеонтологічні, карсто – спелеологічні;

пам'ятки природи – на ботанічні, зоологічні, гідрологічні, геологічні та комплексні.

Об'єкти садово – паркового мистецтва належать і до класифікації об'єктів культурної спадщини (Закон України Про охорону культурної спадщини. Розділ I. Загальні положення, стаття 2, с. 2. Київ. 8 червня 2000 р. № 1805 – III –Л. Кучма).

Місто – це природно-територіальний і ландшафтно-історичний комплекс

Місто Львів розглядається як система ландшафтів та ландшафтно-історичних комплексів, створених як самою природою, так і процесами її урбанізації, де первинною основою є Природа Землі, а вторинною її антропогенні підсистеми (субсистеми за І. Кругловим “История, современное состояние и перспективы освоения прородных территориальных комплексов города и окрестностей”: Автореф. дис. ...канд. географічних наук. – К., 1992 р.).

Тобто аналізу підлягають компоненти, які формують природний каркас виднокраю Львова та антропогенну його модифікацію, отже, процеси соціалізації природи (Сен Марк. Социализация природы / Пер. з франц. – М.: Прогресс, 1977).

1. Території із заборною будівництва: пам'ятки природи; пам'ятки садово – паркового мистецтва; регіональні – ландшафтні парки; кладовища з їх охоронними зонами; колектор річки Полтви; річка Полтва в її витоках та долині перед Кам'янопільською височиною; долина Верещиці і Білогорського потоку.

2. Охоронні зони парків, ботанічних садів, музеїв під відкритим небом, пам'яток природи, зокрема вершин, гряд, окремих гір: Високий Замок; Клепарівська височина; гора Купермана; Хоць; Чатові скелі; Цитадель; Св'ятоюрська гора.

3. Території з особливим режимом забудови: історично складені території львівських передмість – сьогодні залишки віллової, котеджної, палацової забудови, яка є охоронною зоною (отулиною) львівських парків – пам'яток садово-паркового мистецтва, слугує континуальності, забезпечує зелені шати другої паркової корони. Цю територію треба розглядати як режимну, і площа її визначається характерною особливістю її цінності, а не теоретично запрограмованим радіусом, який не завжди збігається із теоретичною моделлю.

Аналіз просторової структури природного каркаса архітектури виднокраю

Надзвичайно важливим елементом аналізу просторової структури природного каркаса архітектури виднокраю є його первинна одиниця – візуальний простір (ВП) та комплекс його властивостей, сформований природними і антропогенними компонентами виднокраю.

До природних компонент належать рельєф, акваторії, клімат, рослинність (флора) та тваринний світ (фауна). Людина – невід’ємна складова цієї системи.

До антропогенних компонент належить все, що є продуктом діяльності людини (будівлі, споруди тощо).

Розпланування природного каркаса

Унікальність виднокраю міста Львова – це пряма залежність від природних умов його розташування в просторах Львівської улоговини, охоплених системою вершин Головного Європейського вододілу на збігу п’яти природних ландшафтних районів: Подільського Горбогір’я, Львівського плато, Білогоро-Верещицької долини, Розточчя та Грядового Побужжя.

Головні принципи виявлення каркаса – це виділення територій з найхарактернішими ознаками кожної з компонент.

Львів як, зрештою, кожне місто живе, розвивається і змінюється. Найхарактернішою ознакою цього є територіальний розвиток і його вплив на зміни структури географічного виднокраю міста, його природного каркаса.

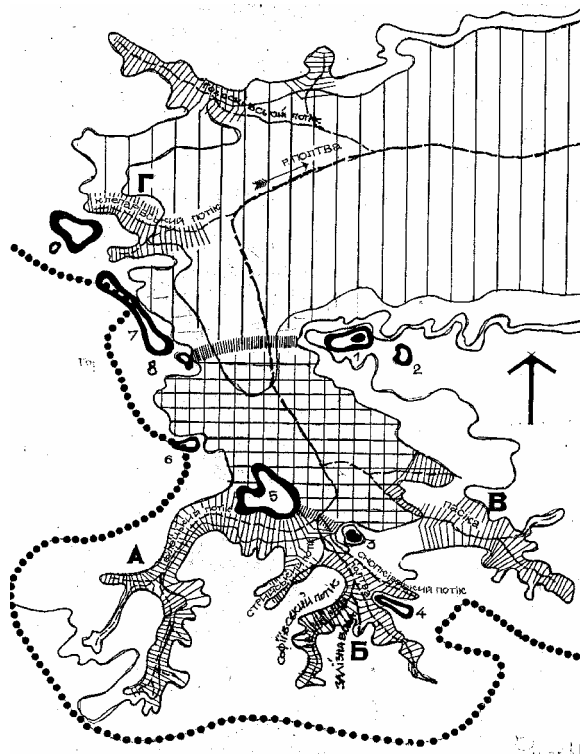

Рис. 2. Сучасний образ виднокраю міста

Простір історичного виднокраю Львова – це поєднання гармонійного співіснування природи та архітектури урбаністичних процесів протягом значного історичного періоду – від глибокої давнини дохристиянських часів, про що свідчать археологічні дослідження, до наших часів на зламі тисячоліть XX – XXI ст..

Найбільші і найважливіші зміни принесли місту XIX і XX століття. Результатом цих змін є сучасний образ виднокраю міста (рис. 2).

Дослідження компонентів природного каркаса

При ландшафтному дослідженні місто розглядається як перетворена процесом урбанізації ділянка природного ландшафту або ж кількох межуючих між собою ландшафтів. Тому й першим етапом такого дослідження є вивчення характеристик, власне, природного ландшафту або ландшафтів, які становлять природну основу міського середовища.

Об’єктом картографування є ділянки території, що характеризуються закономірним і типовим поєднанням характеристик літогенної (геолого-геоморфологічної) основи, гідро-кліматогенного і біогенного

компонентів, які називаються природними територіальними комплексами (ПТК) (Солнцев, 1960). Отже, ландшафтна карта є комплексною і детальною просторовою моделлю природного середовища міста.

Необхідно зазначити, що картографування і типологія ПТК була проведена на рівні урочищ (Анненская и др., 1962)

Основні ПТК є природні ландшафти. Це природні єдності, що мають однаковий (спільний) геолого-геоморфологічний фундамент і відповідний до цього фундаменту місцевий клімат, гідрографію, рослинні угруповання, ґрунти і тваринний світ. Географічні ландшафти є складними ПТК і займають значні простори, відповідно до розмірів геолого-геоморфологічних районів.

Геолого-геоморфологічний фундамент є найстабільнішим компонента ПЛК, тоді як поверхневі води, рослинність, ґрунти і тваринний світ доволі швидко і ґрунтовно змінюються під впливом господарської діяльності людини, особливо в урбанізованих районах. Додамо, що геологічний фундамент з його рельєфом є не тільки найстабільнішими компонентами ландшафту, але й фактором, який визначає перерозподіл тепла і вологи по території міста. Знаючи його характеристики, можна з високим ступенем ймовірності описати властивості первинних компонент природного комплексу, які сьогодні є сильно зміненими або знищеними.

Ландшафтно-історичні природні комплекси

Карта ландшафтно-історичних комплексів (ЛІК) є наступним етапом ландшафтного картографування середовища міста. Карта первинних ПЛК відображає тільки природну складову цього середовища. Характеристики ґрунтово-рослинного покриву були переважно ретроспективними. Карта ж ЛІК фіксує сучасний стан фізичного середовища міста. Це означає, що всі антропогенні компоненти і елементи ландшафтів міста розглядаються як аналоги природних компонент і елементів ПЛК. Отже, при класифікації типів забудови розглядається не соціально-функціональне призначення будівель, а їх фізичний вплив на навколишнє середовище. Коли аналізується територіальна структура відкритих (озелених) територій, то приділяється увага не функціональному призначенню чи статусу ділянок (парки, лісопарки, сади, озеленені території загального чи обмеженого користування і т.п.), а ступеню трансформації природного територіального комплексу в межах останніх. Потрібно зауважити, що існує тісний зв'язок між функціональним призначенням і зовнішнім, фізичним аспектом забудови або відкритого простору. Тому іноді наша класифікація збігається із класифікацією, яка застосовується при функціональному зонуванні території міста. Наприклад, промислова забудова в нашому розумінні відповідає промисловій та комунально-складській зонам (ДБН 360-92**).

Вплив природних та антропогенних чинників

на ландшафтно-історичні комплекси Львова. Джерела в ландшафті Львова

Львів не належить до міст, в формуванні яких значну роль відіграє водний простір у великих масштабах. Однак, унікальність географічного положення на лінії Головного Європейського вододілу спричинила багатство просторової структури міста і його гідрографію. Просторова структура обумовлена тим, що Львівська улоговина знаходиться на збігу чотирьох природних районів – Розточчя, Грядового Побужжя, Львівського плато, яке переходить в горбисто-лісисті райони Подільської височини (Гологори, Вороняки) і Любінської рівнини (Білогоро-Верещинська долина). Гребінь вододільної лінії вінцем перехоплює унікальні характеристики границь цих районів і формує систему вершин (гора Високий Замок, Гора Лева, Святоюрська гора, Кортумова гора та ін.) та долинних просторів і підпросторів улоговини, прокладених і сформованих безліччю виходів підземних вод у вигляді джерел, потоків, струмків р. Полтви.

Заходи збереження природного каркаса міста (характер, статус, визначення меж, заходів збереження та використання ландшафтно-історичних комплексів

Ландшафтно-історичний комплекс – це територія в межах природного ландшафтного виділу (виділів) зі спільною історією розвитку чи історичною традицією, ядром якої є ландшафтний чи садово-парковий об'єкт (об'єкти) культурної спадщини.

До складу комплексу входять природні утворення, окультурені ландшафтні ділянки та території, що становлять його історичне середовище.

Метою об'єднання окремих ландшафтних об'єктів та їх оточення в історико-ландшафтні комплекси є:

- забезпечення комплексної охорони територій і об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову, естетичну, господарську, а, також історико-культурну цінність;
- створення можливості для рекультивації окремих здевастрованих ділянок ландшафтних

- об'єктів і реновації еколандшафтних систем загалом;
- створення передумов до впорядкування засад, зокрема і правових, використання та утримання об'єктів культурної спадщини в складі територій природо-заповідного фонду, визначивши такими опрацьовані комплекси і об'єкти в їх проектних межах.

Природоохоронні та ландшафтно-планувальні заходи розвитку ПЛК для містобудівного розвитку Львова

Озеленені загальноміські рекреаційні території і зелені насадження вуличної мережі підлягають реставрації і реновації зі збереженням або відтворенням їх історичного планування, форм озеленення і стильових елементів впорядкування.

Території історичних форм озеленення в складі архітектурно-ландшафтних комплексів і архітектурних ансамблів підлягають комплексній реставрації в їх історичних межах, встановлених проектом з умовою обов'язкової реновації в тій чи іншій формі втрачених ландшафтних елементів.

Малі сади історичної житлової забудови установ і закладів підлягають реставрації або реновації зі збереженням меж історичної парцеляції і врахуванням пам'ятково-охоронного статусу забудови. На цих ділянках заборонено будівництво нових господарських і житлових споруд. Існуюча малоцінна і дисгармонійна забудова підлягає усуненню. Зберігаються історичні форми благоустрою та малі архітектурні форми.

На озелених територіях історичних житлових містобудівних комплексів, традиційно озелених ділянках історичних міських діляниць та при окремих будинках підтримується традиційно сформована або історична проектна щільність забудови, зі збереженням історичної парцеляції, цінних зелених насаджень історичних елементів благоустрою та єдності містобудівних комплексів.

Ділянки пізніше забудованих ландшафтних об'єктів підлягають санації і впорядкуванню за умови максимального використання різних форм озеленення території.

Озеленені ділянки комплексів сучасної забудови на території історичних архітектурно-ландшафтних об'єктів та території забудови в межах еколандшафтних виділів впорядковуються на підставі екологічних вимог та санітарних норм при максимальному використанні різних форм озеленення території.

Вішення з впорядкування планувальної структури і пропозиції щодо стилістичного вирішення територій окремих архітектурно-ландшафтних комплексів та ансамблів.

Основні тенденції та засади ПЛК

Перспективи розвитку міста Львова та формування його центру опрацьовано у проекті генерального плану Львівської філії “Діпроміст”, Львів, 1970. Проект виконав колектив архітектурно-планувальної майстерні № 2 під загальним керівництвом архітектора Ярослава Новаківського – автора проекту. Майстер високого рівня, Я. Новаківський не міг обмежитися тільки центральною частиною. До вирішення програми її збереження, охорони та розвитку він підійшов з позиції урбаніста і потрактував її як складову цілого. Зважаючи, що вже вийшли такі ґрунтовні публікації, як книга Кендзо Танге “План Токіо 1960”, Я. Новаківський закладає програму “План Львова 1970”, бо давно мріяв, щоб генеральний план Львова розроблявся його майстернею. І тому він розглядає проблему міста Львова як “Гіпотезу розвитку м. Львова та прогноз формування громадського центру міста” (рис. 3).

Наведений вище короткий аналіз розвитку історичного міського ландшафту дає змогу зробити висновок, що збереження масштабності міського простору відносно до природного оточення є тією унікальною і специфічною особливістю Львова, яка, без сумніву, повинна бути збережена і при формуванні перспективного міського ландшафту. Для прогнозування подальшого розвитку ландшафту міста необхідно проаналізувати пояс околиць і замських районів Львова, розташованих за межами основного простору котловини, а також основні напрямки рекреаційно-туристичних секторів приміського ландшафту.

китина, А.Ф. Сахаров. – К.: Будівельник, 1982. – 60 с. 15. Луца О.Л. Визначні сади і парки України та їх охорона. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1960. – 176 с. 16. Надрага О. Серед львівських парків. – Л., 2000 – 289 с. 17. Нельговский Ю.Ю. Опыт проектирования восстановления исторических парков в Украинской ССР. / Обз. инф. – М.: ЦНТИ по гражд. стр-ву и архитектуре, 1983. – 44 с. 18. Рідний край. Географія і краєзнавство / Під ред. О. Скуратовича. – К., 1999. 19. Степанів О. Сучасний Львів. – Львів: Фенікс, 1992. – 120 с. 20. Трегубова Г.О., Мих Р.М. Львів. Архітектурно-історичний нарис. – К.: Будівельник, 1989. – 270 с. 21. Формирование зелёных насаждений при памятниках Древней Руси / Н.Д. Успенская, Ю.А. Клименко, С.М. Кузнецов, И.А. Давиденко. – К.: Наук. думка, 1991. – 112 с. 22. Balinski M., Lipinski T. Starozytna Polska pod wzgledem historycznym, geograficznym ; statystycznym. T. 3. – Warszawa, 1846. 23. Czolowski A. Dawne zamki a twiedzie na Rusi Haliekiej. – Lwow: Odbitka z “Teki konserwatorskiej”, 1892. 24. Stankiewicz Z. Ogrody i plantacje. Mejskie // Lwow dawny i dzisiejsy. – Lwow: nakladem wydawnictwa MAR, 1928. – S. 62–71. 25. Zimorowicz B. Historia miasta Lwowa krolestw Galicji i Lodomerji z opisaniem dokladnym okolie I potrojnego oblezenia. – Lwow: Wycisnistwo krotkami Jozefa Schnadera, 1835. – 404 s.

УДК 711

Г.П. Петришин

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну та основ архітектури

МАЛЕ МІСТО У СТРУКТУРІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МІСТА

© Петришин Г.П., 2008

Мале місто (чи містечко) можна вважати психологічно комфортним стереотипом урбанізованого середовища, яке посідає незмінні протягом тисячоліть характеристики як: просторова захищеність; просторово-розпланувальний лад; вищий від повсякденного стандарт послуг; естетичні враження; постійні комунікаційні можливості.

A small city (or small town) can be considered a psychologically comfort stereotype of the urbanized environment which occupies characteristics unchanged during millenniums: – spatial protection; – spatial and planning order; – higher standard of services; – aesthetical impressions; – permanent communication possibilities.

Постановка проблеми

В організації розвитку міста найважливішою є роль закону концентрації та деконцентрації, який аналізує існуючий стан та прогнозує передбачувану просторову організацію міста і фази його розвитку. Ґрунтуючись на принципі рівноваги, цей закон дає можливість збудувати модель врівноваженого розвитку міст у масштабі регіону, залучаючи як основний інструмент просторово-психологічне поняття “малого міста”.

Аналіз останніх досліджень

Висновком огляду публікацій [1, 2] є твердження, що містобудівна композиція та організація розвитку міського організму буде настільки важливою, наскільки її суб'єктом буде залишатися людина з її підсвідомою та свідомою потребою ладу у просторі, задоволення функціональних потреб, ментальної ідентифікації, а також естетичних переживань. Ця проблема належить до теоретично вічних, оскільки намагається йти на крок попереду від об'єктивного історичного ходу